

Aplikovaná behaviorální analýza a její zavádění do praxe v ČR

Karel Pančocha

Institut výzkumu inkluzivního vzdělávání, PdF MU

Konference Každý den s autismem

Obsah:

- Co je a co není aplikovaná behaviorální analýza (ABA)
- Mezinárodní oborové standardy ABA
- Příprava behaviorálních analytiků na MU
- Dotazy a diskuse?

1) Co je a co není aplikovaná behaviorální analýza (ABA)

Co ABA není

- ABA není jednou z terapeutických metod

Co tedy je ABA?

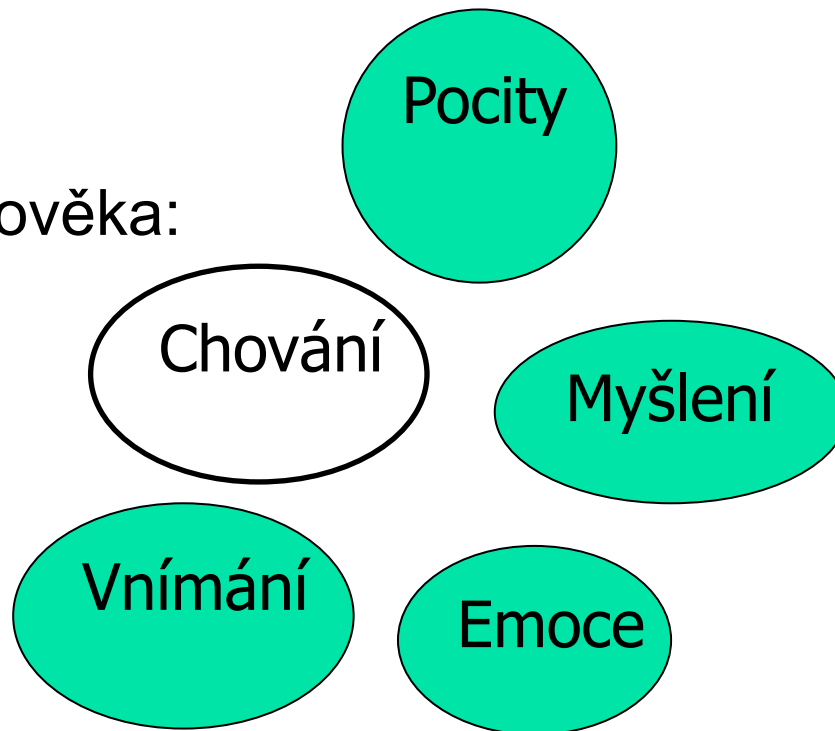
- ABA je aplikovaná část vědního oboru, který se jmenuje **Behaviorální analýza** (behaviorologie).

Co je tedy behaviorální analýza?

- Def: “Vědní disciplína, která zkoumá, jak faktory v prostředí ovlivňují chování.” (Baer, Wolf and Risley, 1968)

Co je to chování?

Tradiční pohled na člověka:

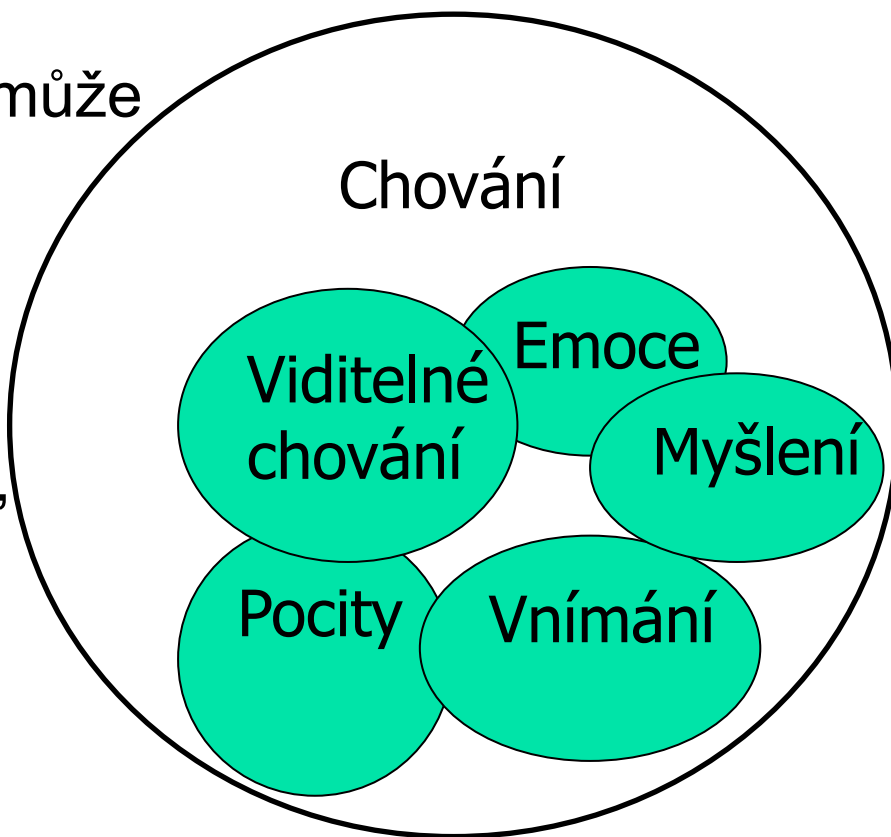

Co je to chování?

Pohled behaviorální analýzy:

„Chování je vše, co nemůže
dělat mrtvola.“

Obecné principy učení
jsou platné jak pro
chování pozorovatelné,
tak i to, které se děje
uvnitř člověka.

1) Mýty o aplikované behaviorální analýze

- ABA je jednou z terapeutických metod pro děti s PAS
- *(u nás v centru děláme ABU, VOKS a Hipoterapii)*

Skutečnost

- ABA má k dispozici celou řadu metod a desítky technik. Behaviorální principy učení (posilování, vyhasínání, řetězení, tvarování, imitace, promptování, atp.) lze využít v mnoha různých oblastech lidské činnosti:
- Učení dětí s PAS, sportovní trénink, výuka mediků na VŠ, optometrie, práce s lidmi s Alzheimerovou nemocí, atp.

Behaviorální analýza

Behaviorismus
filozofická východiska

Experimentální
analýza chování
základní výzkum

Aplikovaná
behaviorální analýza
využití BA v praxi

Intervence 1

Intervence 2

Intervence 3

Intervence 4

Intervence 5

Intervence 6

Intervence 7

Intervence 8

2) Mýty o aplikované behaviorální analýze

- ABA = intenzivní učení v lavici (DTT)

Skutečnost

- ABA využívá příležitosti k učení v jakékoli situaci v co nejpřirozenějším prostředí (NET).
- Cílem je generalizace (zobecnění) dovedností v běžných každodenních situacích.

3) Mýty o aplikované behaviorální analýze

- ABA vyžaduje intenzivní individuální trénink 40 hodin týdně (jeden na jednoho), pracuje pouze izolovaně s dítětem

Skutečnost

- Principy behaviorálního učení lze využít i v rámci běžné výuky v mateřské nebo základní škole,
- Raná intenzivní behaviorální intervence je pak efektivní, pokud se s dítětem pracuje alespoň 20 hodin týdně,
- Značnou část práce však dokáže zastat sám rodič nebo asistent po proškolení a pod vedením supervizora.
- Zcela běžná je týmová práce behaviorálního analytika, asistentů, učitelů a rodinných příslušníků i spolužáků.

4) Mýty o aplikované behaviorální analýze

- V ABA se děti trestají a dokonce se jim dávají elektrošoky

Skutečnost

- V 50. a 60. letech, když se s ABA začínalo byly tresty běžně ve vzdělávacích institucích používány. Při terapii závažných psychických poruch bylo využíváno i elektrošoků. Taky v prvních studiích ABA v této době bylo někdy použito trestů.
- V dnešní době je užití fyzických trestů v ABA zcela vyloučeno. Pokud by je analytik použil, byl by trestně zodpovědný.
- „Princip trestu“ (např. odnětí oblíbené aktivity) je z behaviorálního pohledu účinný – zastavuje chování. Vyvolává však mnoho negativních reakcí. Trestem nelze naučit žádné nové chování.

O co tedy v ABA vlastě jde?

- **Aplikovaná Behaviorální Analýza je aplikace poznatků vědního oboru behaviorální analýza.**
- **Využívají se techniky odvozené od experimentálně ověřených principů chování, které se systematicky aplikují s cílem zlepšit sociálně významné chování.**
- **(Baer, Wolf and Risley, 1968)**

- ABA má naučit:
- - Funkční komunikaci
- - Pomáhat redukovat nevhodné chování
- - Nahradiť jej chováním alternativním
- - Naučit co nejširší repertoár dovedností v oblastech:
- - Učení, sebeobsluhy, komunikace, hry a sociální interakce

Jak mám poznat že jde o ABA? Položte si 7 otázek:

- **1) Je aplikovaná?** – zaměřená na změnu chování, která je důležitá pro jedince nebo jeho okolí?
- **2) Je behaviorální?** – je předmětem intervence chování?
- **3) Je analytická?** – hledá funkční vztahy mezi prostředím a chováním?
- **4) Je technologická?** – mají všechny postupy intervence přesný popis a umožňují zopakování?
- **5) Je konceptuálně systematická?** – vycházejí postupy z principů učení (behaviorismu)?
- **6) Je efektivní** – jsou výsledkem intervence podstatné a trvalé změny v chování?
- **7) Je generalizující?** – projevují se změny v chování v nových prostředích a kontextech?

Abychom mohli chování změnit, je třeba zjistit, co chování způsobuje, co jej udržuje a k čemu chování slouží = jakou má funkci.

- **Hledání funkčních vztahů pomocí funkčního hodnocení a funkční analýzy chování.**
- Video – funkce chování

Na co si dát v ABA pozor?

- Kontroverzní „terapie“, které se za ABA prohlašují, maskují nebo se ABA teoreticky zaštiťují,
- Pseudo-terapeuty, kteří poté co absolvovali čtrnáctidenní ABA kurz v některé z postkomunistických zemí, stávají se specialisty na vaše dítě,
- Kohokoli, kdo za neúspěch v učení obviňuje dítě nebo jeho rodinu.

2) Mezinárodní oborové standardy ABA

Standardy kvality v ABA

- Neexistují národní legislativní ukotvení a standardy.
- Za ABA terapeuta se v ČR může prohlásit kdokoli, kdo shlédne tuto přednášku
- V mezinárodním kontextu je na kvalitu ABA dohlíženo ze stran certifikačních a členských organizací:
 - BACB – Behavior Analyst Certification Board (Výbor pro certifikaci behaviorálních analytiků) www.bcba.com
 - ABAI – Applied Behavior Analysis International
 - EABA – European Applied Behavior Analysis
 - CSABA

BACB – Behavior Analyst Certification Board (Výbor pro certifikaci behaviorálních analytiků)

- Určuje standardy pro vzdělávání, praxi a supervizi
- Testuje a uděluje certifikaci behaviorálních analytiků
- Vede registr behaviorálních analytiků
- Nastavuje etické a profesní standardy v ABA
- Vede disciplinární řízení proti přestupkům
- Poskytuje poradenství klientům
- Akredituje studijní programy v ABA

- Garantuje minimální standardy

BACB – Behavior Analyst Certification Board (Výbor pro certifikaci behaviorálních analytiků)

- Jediný mezinárodně uznávaný poskytovatel certifikace behaviorálních analytiků
- Certifikace BACB je zárukou základní odborné kompetence terapeutů, kteří poskytují behaviorálně analytické služby
- Stanovuje **minimální** standardy kvality a konzistentní procesy při poskytování služeb, včetně etických norem a standardů
- Pomáhá rozlišit mezi poskytovateli služeb, kteří minimální standard splňují od těch, kteří jej nesplňují

Studijní programy ABA v Evropě

Approved Course Sequences

Východiska pro přípravu studia na MU

- **Ukotvení programů ABA v zahraničí** na vysokých školách – katedrách pedagogiky, speciální pedagogiky, psychologie;
- **Striktní požadavky na obsah a kvalitu** ze strany několika agentur a institucí – BACB, MŠMT, AÚČR, MZ;
- **Akutní potřeba kvalifikovaných odborníků pro praxi** – *české děti s PAS nemají čas čekat.*

Podmínky certifikace na úrovni BCBA:

- Certifikovaný behaviorální analytik
- Magisterské studium psychologie, pedagogiky nebo behaviorální analýzy na VŠ
- 270 hodin postgraduálního studia behaviorální analýzy, které je akreditováno BACB
- 1500 hodin behaviorálně analytické praxe pod supervizí, z toho 5% (75 hod) pod přímým dohledem
- Úspěšné absolvování závěrečné zkoušky u BACB
- Další vzdělávání
- • BCBA může v souladu s etickými pravidly samostatně poskytovat behaviorálně analytické služby

Podmínky certifikace na úrovni BCaBA:

- Certifikovaný asistent behaviorálního analytika
- Balakářské studium na VŠ
- 180 hodin postgraduálního studia behaviorální analýzy, které je akreditováno BACB
- 1000 hodin behaviorálně analytické praxe pod supervizí, z toho 5% (50 hod) pod přímým dohledem
- Úspěšné absolvování závěrečné zkoušky u BAaCB
- Další vzdělávání
- • BCaBA může v souladu s etickými pravidly poskytovat behaviorálně analytické služby pod vedením BCBA

Podmínky certifikace na úrovni RBT

- Registrovaný behaviorální technik
- Středoškolské studium s maturitou
- 40 hodin základního tréningu v ABA
- Úspěšné absolvování závěrečného testu a zkoušky kompetencí u BCBA nebo BCaBA
- Nutné pracovat pod stálou supervizí, RBT nemá oprávnění samostatně poskytovat behaviorálně analytické služby
-

3) Příprava behaviorálních analytiků na MU

- Projekt MŠMT „Zavedení postgraduálního studia aplikované behaviorální analýzy pro práci s dětmi s PAS a jiným neurovývojovým postižením.“
- Doba řešení 2016 – 2020

Cíle

- 1) Vytvoření studia aplikované behaviorální analýzy
- 2) Realizace studia aplikované behaviorální analýzy
- 3) Vyškolení supervizorů a vytvoření systému supervize praxe

Problémy:

- **Nedostatek kvalifikovaných vyučujících** – *bez certifikovaných odborníků není možné akreditovat studium, bez akreditovaného studia není možné certifikovat odborníky;*
- **Neexistence studijních materiálů v českém jazyce** – jazyková bariéra mnoha studentů/praktikujících v oblasti PAS;
- **Náročné podmínky Výboru pro certifikaci (BCBA)** proč bych se trápil se studiem, když mi stačí víkendový kurz?

Řešení:

- **Výuku zajišťují odborníci, kteří získali kvalifikaci v zahraniční, společně s hostujícími profesory a garantem oboru;**
- **Základní studijní materiály jsou překládány do českého jazyka, studium však předpokládá znalost anglického jazyka a schopnost vykonat zkoušku u BACB v cizím jazyce;**
- **Postupné prozření a pochopení, kultivace českého prostředí**

Současný stav

- Lektorský tým MU:
- Prof. Mickey Keenan, Ph.D., BCBA-D
- Prof. Karola Dillenburger, Ph.D., BCBA-D
- Mgr. Zuzana Maštenová, BCBA
- Mgr. Ivana Trellová, BCBA
- Mgr. Dita Chapman, BCBA (první certifikovaná behaviorální analytička v ČR)

Současný stav – nabídka vzdělávání na MU

- Základní kurz – Úvod do aplikované behaviorální analýzy
- (40 hodin, 2x ročně, vhodný pro pedagogy, pracovníky sociálních služeb i rodiče)

Současný stav – nabídka vzdělávání na MU

- Aplikovaná behaviorální analýza (od podzimu 2017)
- (270 hodin, 1x ročně, základ pro certifikaci, nutné zahájené NMGr. studium psychologie, pedagogiky, učitelství) AJ na B2

Současný stav – nabídka vzdělávání na MU

- Aplikovaná behaviorální analýza – studium v zahraničí (pro budoucí supervizory) 2016 zahájeno 6 studií
- 2017 očekáváme až 10 nových studií
- (zahájené NMGr. studium psychologie, pedagogiky, učitelství, základní zkušenost s PAS a ABA, AJ na C1)

Uplatnění behaviorální analýzy

- Ve speciálních i běžných MŠ a ZŠ
 - V rámci sociálních služeb
 - Ve zdravotnictví
-
- Při plném vzdělání (VŠ + 270 hodin specializačního vzdělávání) a absolvované praxi (1 500 hodin) jako behaviorální analytik
 - Při dílčím vzdělání lze prvky ABA a principy učení využít v jakékoli pomáhající profesi

Při hledání nejvhodnějšího přístupu pro vaše dítě

Čtěte kvalitní odbornou literaturu, zajímejte se o výsledky výzkumu provedeného renomovanými institucemi, zjistěte si doporučení národních i mezinárodních organizací, které podporují osoby s PAS a jejich rodiny.

(Karel Pančocha)

Děkuji Vám za pozornost. pancocha@ped.muni.cz